

Универзитет у Београду
Факултет безбедности

Специјалистички рад

**ВЕШТАЧЕЊЕ ТЕЛЕСНИХ ПОВРЕДА КОД
КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ**

- Специјалистичке струковне студије Форензика -

Ментор

доц. др Александра Илић

Студент

Михајло Миленковић

бр. индекса 0429/2020

Београд, 2022. година

С А Д Р Ж А Ј

УВОД	3
ДЕО I - КРИМИНОЛОШКО И КРИВИЧНОПРАВНО ОДРЕЂЕЊЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	4
1. ПОЈАМ КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	4
2. ОБЛИЦИ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	5
3. КРИВИЧНОПРАВНИ ЕЛЕМЕНТИ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	7
3.1. Учиницац и оштећени код кривичног дела насиља у породици	8
ДЕО II - ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ КОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	10
1. ПОЈАМ ПОВРЕДЕ	10
2. ВРСТЕ ТЕЛЕСНИХ ПОВРЕДА НАСТАЛИХ УСЛЕД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	10
2.1. Механичке повреде	11
2.2. Асфиктичке повреде	14
2.3. Термичке повреде	14
3. МЕДИЦИНСКА КВАЛИФИКАЦИЈА ПОВРЕДА	16
4. ПРАВНА КВАЛИФИКАЦИЈА ПОВРЕДА	17
4.1. Лака телесна повреда	18
4.2. Тешка телесна повреда	19
ДЕО III - ВЕШТАЧЕЊЕ ТЕЛЕСНИХ ПОВРЕДА	22
1. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ О ВЕШТАЦИМА И ВЕШТАЧЕЊУ	22
2. ФАЗЕ ВЕШТАЧЕЊА	24
3. ОДРЕЂИВАЊЕ ВЕШТАЧЕЊА	25

3.1. Наредба о вештачењу	26
4. ВЕШТАЧЕЊЕ ТЕЛЕСНИХ ПОВРЕДА	26
4.1. Вештачење телесних повреда прегледом повређеног	27
4.2. Вештачење телесних повреда на основу медицинске документације	31
5. НАЛАЗ И МИШЉЕЊЕ ВЕШТАКА	32
6. СТУДИЈА СЛУЧАЈА – ПРИМЕР ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ	35
 ЗАКЉУЧАК	 37
 ЛИТЕРАТУРА	 39

УВОД

Насиље у породици је кривично дело чије се размере повећавају према званичним подацима. О насиљу у породици, као кривичном делу, односно као друштвено неприхватљивом понашању, почело се говорити седамдесетих година прошлог века, појавом женских покрета и покрета за женска права.

Колико је ово кривично дело у порасту, говори и статистички податак Виктимолошког друштва Србије, према којем свака четврта жена на Балкану трпи одређени вид насиља у породици¹. Најчешће жртве насиља у породици су жене и деца, а у смислу подршке жртвама насиља у породици отварају се сигурне куће, СОС центри и саветовалиштва специјализована за ту намену.

У овом раду најпре ће бити речи о самом појму кривичног дела насиља у породици и његовој законској регулативи, али и о облицима насиља у породици и његовим елементима.

Имајући у виду тему овог рада, биће речи и о телесним повредама, тачније појму повреде и њиховим врстама. Као посебно важан део у оквиру повреда, јесте њихова класификација и то, како у медицинском, тако и у правном смислу. Управо та класификација утиче на сам ток поступка, односно на квалификацију кривичног дела, али и на одмеравање кривичне санкције.

Након обраде појма насиља у породици и повреда, биће речи о самом вештачењу телесних повреда, што је и главни део овог рада. У том смислу, биће обрађен појам вештака, али и вештачења. Биће обрађене и фазе вештачења, почев од одређивања вештака, преко вештачења телесних повреда, па све до израде налаза и мишљења.

¹ Статистички податак преузет са сајта Виктимолошког друштва Србије, <https://www.vds.rs/RealizovanaIstrazivanja.htm> (20.06.2022. године)

ДЕО I

КРИМИНОЛОШКО И КРИВИЧНОПРАВНО ОДРЕЂЕЊЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Кривично дело насиља у породици део је данашњег свакодневног живота, присутан у свим земљама и међу свим народима. Историјски посматрано, насиље у породици није увек сматрано друштвено неприхватљивим понашањем, па самим тим ни кривичним делом, када се узму у обзир друштвена схватања, тачније обрасци ранијих породичних односа и обрасци понашања.

У јавном представљању и дефинисању главних друштвених и културолошких карактеристика насиља у породици лежи један од основних разлога због којих се породично насиље дуго није сматрало озбиљним обликом насиља у друштву, већ уобичајеним и социјално прихваћивим понашањем.²

Данас, насиље у породици сматра се друштвено неприхватљивим понашањем, те је уведено као посебна врста кривичног дела. С тим у вези, може се закључити да је напретком друштва насиље у породици постао феномен који се не толерише и које савремено друштво санкционише.

1. ПОЈАМ КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Насиље у породици је кривично дело које спада у групу кривичних дела против брака и породице. У Републици Србији ово кривично дело регулисано је одредбама Кривичног законика, тачније у чл. 194 Кривичног законика.³

Тако, за основни облик овог кривичног дела предвиђено је да постоји ако се применом насиља, претњом да ће напасти на живот или тело, дрским или безобзирним

² Петрушић Н., Жунић Н., Вилић В., „Кривично дело насиља у породици у судској пракси – нове тенденције и изазови“, Београд, 2018, стр. 7

³ чл. 194 ст. 1 Кривични законик („Сл. гласник РС“ бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19);

понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице. За овај облик кривичног дела предвиђена је казна затвора од 3 месеца до 3 године.

На међународном плану, Савет Европе је у Истанбулу 11.05.2011. године усвојио Конвенцију о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици⁴. Ову Конвенцију Република Србија је ратификовала доношењем Закона о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици⁵.

У члану 3 став б наведене Конвенције, насиље у породици је дефинисано као „свако дело физичког, сексуалног, психичког, односно економског насиља до којег дође у породици или домаћинству, односно између бивших односно садашњих супружника, односно партнера, независно од тога да ли учинилац дели или је делио домаћинство са жртвом“.

2. ОБЛИЦИ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Насиље у породици јавља се у неколико облика:

- насиље у браку;
- насиље према члановима заједничког домаћинства;
- насиље према деци.

Сваки од ових облика представља повређивање и угрожавање домена сигурности и односа поверења између чланова породице, а манифестује моћ и контролу над жртвом.⁶

Такође, говорећи о насиљу у породици, а имајући у виду различите манифестације насиља, може се говорити о следећим облицима:

⁴ Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици;

⁵ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици („Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/2013-15);

⁶ Петрушић Н., Жунић Н., Вилић В., „Кривично дело насиља у породици у судској пракси – нове тенденције и изазови“, Београд, 2018. стр. 9

- **Физичко насиље** – представља намерну употребу физичке силе која може да изазове бол, повреду, инвалидитет или смрт. Физичко насиље се спроводи применом физичке снаге или силе према другом лицу ради наношења или покушаја наношења телесних повреда и представља најчешћи облик насиља.⁷
- **Сексуално насиље** – представља сексуални акт без сагласности или могућности избора жртве да да пристанак, независно од тога да ли се акт одиграо, затим сексуални акт или покушај тог акта када особа није у стању да се сагласи или одбије учешће услед болести, инвалидитета, утицаја психоактивних супстанци, узраста, односно застрашивања, уцене или притиска, болан и понижавајући сексуални чин...⁸
- **Психичко насиље** – представља нарушавање спокојства жртве услед понашања, претњи и примене метода застрашивања са или без употребе оруђа и оружја, којима се могу изазвати телесне повреде. Специфичан облик психичког насиља представља и контролисање жртве праћењем, односно ухођењем, где се понавља узнемиравање и застрашивање.⁹
- **Економско насиље** – представља насилно одузимање новца и вредних ствари, колтрлисање зараде и примања, трошење новца искључиво за задовољење личних потреба, неиспуњавање обавеза издржавања чланова породице који нису материјално обезбеђени, забрана располагања заједничким приходима...¹⁰

⁷ Крстинић Д., Васиљковић Ј., „Облици насиља у породици“, Нови Сад, 2019, стр. 70.

⁸http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/gradjani/saveti!/ut/p/z0/fY3NCsIwEIRfpSA9b1q11GNPBX8Q7MGaS1hjKRvDJm3T4uMb8eLJ0zDDNzMgoQXJuFCPgRyjjf4mC3XenYqsFvmh3IhMVEVVI2Jb5nW2hmYa1aVRqyMGhj3I_3ScIzMMsgKpHYfuFaD1892SVjZeciq8011gTEU_4sMgUyomXLoQIXEia7pkTrwb3YN0zNynSwIN3lmDC7LB5MvhDwf-WV_fPwhGXQ!!/ (21.07.2022. године)

⁹http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/gradjani/saveti!/ut/p/z0/fY3NCsIwEIRfpSA9b1q11GNPBX8Q7MGaS1hjKRvDJm3T4uMb8eLJ0zDDNzMgoQXJuFCPgRyjjf4mC3XenYqsFvmh3IhMVEVVI2Jb5nW2hmYa1aVRqyMGhj3I_3ScIzMMsgKpHYfuFaD1892SVjZeciq8011gTEU_4sMgUyomXLoQIXEia7pkTrwb3YN0zNynSwIN3lmDC7LB5MvhDwf-WV_fPwhGXQ!!/ (21.07.2022. године)

¹⁰ Крстинић Д., Васиљковић Ј., „Облици насиља у породици“, Нови Сад, 2019, стр. 74.

3. КРИВИЧНОПРАВНИ ЕЛЕМЕНТИ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Из наведеног до сада, може се закључити да насиље у породици представља једно комплексно кривично дело, које може имати различите делатности, различиту последицу и може бити усмерено према различитим лицима (жртвама – члановима породице).

Кривично дело је оно дело које је законом предвиђено као кривично дело, које је противправно и које је скривљено.¹¹ Говорећи о насиљу о породици, констатује се да је оно у чл. 194 Кривичног законика предвиђено као кривично дело.

У чл. 194 ст. 1 Кривичног законика¹² предвиђен је основни облик овог кривичног дела (о којем је било речи у делу појма кривичног дела насиља у породици). Међутим, поред овог основног облика, Кривични законик предвиђа и квалификоване (теже) облике кривичног дела насиља у породици и то:

- ако је при извршењу кривичног дела насиља у породици коришћено оружје, опасно оруђе или друго средство подобно да тело тешко повреди или здравље наруши. За овај облик предвиђена је казна затвора од 6 месеци до 5 година (чл. 194 ст. 2 КЗ);
- ако је услед кривичног дела насиља у породици наступила тешка телесна повреда или је тешко нарушено здравље. За овај облик предвиђена је казна затвора од 2 до 10 година (чл. 194 ст. 3 КЗ);
- ако је кривично дело насиља у породици учињено према малолетном лицу. За овај облик предвиђена је казна затвора од 2 до 10 година (чл. 194 ст. 3 КЗ);
- ако је услед извршења кривичног дела насиља у породици наступила смрт члана породице. За овај облик предвиђена је казна затвора од 5 до 15 година (чл. 194 ст. 4 КЗ);
- ако је услед извршења кривичног дела насиља у породици наступила смрт члана породице које је малолетно лице. За овај облик предвиђена је казна затвора од најмање 10 година (чл. 194 ст. 4 КЗ).

¹¹ чл. 14 ст. 1 Кривични законик („Сл. гласник РС“ бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19);

¹² Кривични законик („Сл. гласник РС“ бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19);

Такође, Кривични законик у оквиру кривичног дела насиља у породици, тачније у чл. 194 ст. 5 предвиђа и ситуацију када се прекрши мера заштите од насиља у породици, те је предвиђено да ко прекрши меру заштите од насиља у породици коју му је суд одредио на основу закона којим се уређују породични односи, казниће се затвором од 3 месеца до 3 године и новчаном казном.

Говорећи о радњи извршења, код кривичног дела насиља у породици, она може бити различита. Наиме, радња извршења се састоји из више алтернативно предвиђених делатности, а то су:

- **примена насиља** – свака делатност којом се непосредно, блиско или стварно угрожава телесни и душевни интегритет пасивног субјекта;
- **претња да ће се напасти на живот или тело** – стављање у изглед да ће се непосредно напасти на живот или телесни интегритет. Претња мора бити стварна, могућа, озбиљна и неотклоњива.
- **дрско или безобзирно понашање** – свако понашање којим се грубо, вулгарно, непристојно понаша према другом лицу.¹³

Последица кривичног дела насиља у породици, а имајући у виду све наведене облике овог кривичног дела, јесте угрожавање спокојства, телесног интегритета или душевног стања члана породице. Истовремено, то је и објект заштите овог кривичног дела.

3.1. Учиницац и оштећени код кривичног дела насиља у породици

Да би се утврдило ко се може јавити у својству учиниоца или оштећеног лица код кривичног дела насиља у породици, потребно је најпре утврдити која лица се сматрају члановима породице. У том смислу, Породични закон предвиђа која лица се сматрају члановима породице. Тако, члановима породице сматрају се:

- супружници или бивши супружници;

¹³ Ђурђић В., Јовашевић Д., „Кривично право – посебни део“, Београд, 2010, стр. 83-84,

- деца, родитељи и остали крвни сродници, те лица у тазбинском сродству или адоптивном сродству, односно лица која везује хранитељство;
- лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству;
- ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери;
- лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.¹⁴

У складу са таксативно наведеним лицима која се према Закону сматрају члановима породице, закључује се да су то лица која могу бити у својству учиниоца (извршиоца) кривичног дела, али и лица која могу бити пасивни субјекти (оштећени, жртве).

Тако, извршилац дела може бити само члан породице пасивног субјекта, а у погледу кривице потребан је умишљај.¹⁵ Обрнуто, пасивни субјект може бити само лице које је члан породице извршиоца кривичног дела.

¹⁴ чл. 197 ст. 3 Породични закон („Сл. гласник РС“ бр. 18/05, 72/11 и 6/15);

¹⁵ Ђурђић В., Јовашевић Д., „Кривично право – посебни део“, Београд, 2010, стр. 84,

ДЕО II

ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ КОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

1. ПОЈАМ ПОВРЕДЕ

Повреда је комплексан догађај, који осим локалног дејства повредног оруђа, изазива у организму низ реакција, примарно одбрамбеног карактера.¹⁶

Код жртве насиља у породици (оштећеног лица) повреда се може јавити у виду телесне повреде, али и у виду менталне повреде. Менталне повреде су карактеристичне код психичког насиља, те се оне могу третирати као примарна повреда. Али, ментална повреда се може јавити и као секундарна, односно као реакција организма након претрпљене телесне повреде. Међутим, како је предмет овог рада телесна повреда, у даљем току биће речи само о телесној повреди.

Телесна повреда се може дефинисати као „насилно оштећење тела (здравља) изазвано искључиво дејством спољашњих фактора, за разлику од обољења као природног оштећења здравља, које се развија спонтано, под утицајем како спољашњих (егзогених), тако и унутрашњих (ендогених) чинилаца“.¹⁷

2. ВРСТЕ ТЕЛЕСНИХ ПОВРЕДА НАСТАЛИХ УСЛЕД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Жртва насиља у породици, приликом претрпљеног извршења кривичног дела насиља у породици, може задобити различите телесне повреде. Те повреде се разликују по врсти и изгледу, али и по тежини.

¹⁶ Тасић М., „Судска медицина“, Нови Сад, 2007, стр. 211,

¹⁷ <https://kosićmilos99.wordpress.com/> (22.07.2022. године)

Утврђивање повреда вештачењем је од изузетног значаја јер се на тај начин обезбеђује доказно-информативни материјал за процену интензитета употребљене силе и здравствених последица које су услед насиља наступиле. Телесне повреде се могу пронаћи пре свега на жртви али и на осумњиченом. Телесне повреде на осумњиченом могу настати услед отпора жртве (нпр. гребане, уједи), а могу настати и на други начин (нпр. повреда настала услед бежања након учињеног дела). С друге стране, телесне повреде код жртве настају услед силе која је употребљена услед извршења дела, те је могуће код жртве уочити различите повреде као што су крвни подливи, огуљотине, трагови стезања, трагови гажења...¹⁸

У том смислу, повреде се могу поделити на:

- Механичке повреде
- Асфиктичке повреде
- Термичке повреде.¹⁹

Прегледом жртве, могу се уочити телесне повреде се треба фиксирати у погледу врсте, облика, величине, положаја и локације на телу.²⁰

2.1. Механичке повреде

Механичке повреде су телесне повреде које настају динамичким или статичким дејством механичке силе. Основни принципи деловања механичког оруђа у практичном смислу могу се свести на кретање механичког уређаја према телу (удар), кретања тела према непокретном механичком оруђу (пад), истовремено кретање тела и оруђа (судар), деловањем притиска и високофреквентног енергетског таласа.²¹

- Механичка повреда динамичким дејством силе настаје приликом судара механичког оруђа и људског тела, било да се једно од ова два тела креће према

¹⁸ Алексић Ж., Шкулић М., „Криминалистика“, Београд, 2000, стр. 291-292

¹⁹ „Одговор здравственог сектора на родно засновано насиље“, Водич за здравствене раднике, Центар за промоцију здравља жен, Београд, 2015, стр. 74

²⁰ Алексић Ж., Шкулић М., „Криминалистика“, Београд, 2000, стр. 2

²¹ Тасић М., „Судска медицина“, Нови Сад, 2007, стр. 38

другом или се крећу оба истовремено. Динамичко дејство силе карактерише краткотрајно дејство (нпр. пад, ударац).

- Механичка повреда статичким дејством механичке силе карактерише њена дуготрајна и постепена акција (гњечење, кидање...).

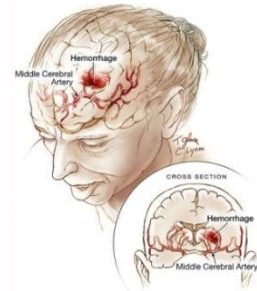
Механичке повреде, зависно од врсте оруђа (предмета) којим су нанете, могу се поделити на:

1. Озледе (затворене повреде) и
2. Ране (отворене повреде).

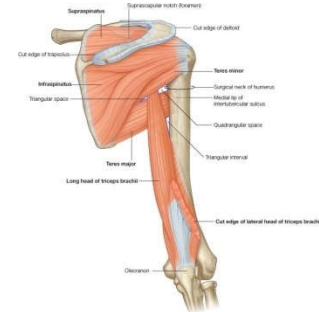
Озледе (затворене повреде) су повреде код којих не постоји прекид континуитета коже и слузокоже.²² То могу бити крвни подливи (слика 1.), крвни изливи (слика 2.), нагњечина (слика 3.), прелом (слика 4.), ишчашење зглоба (слика 5.).

Слика 1.²³

Слика 2.²⁴

Слика 3.²⁵

Слика 4.²⁶

Слика 5.²⁷

²² <https://ivamilosevic5.wordpress.com/2017/11/17/povrede-definicija-i-podela/> (10.08.2022. године)

²³ слика преузета са сајта <https://trecadobhrvatska.com/hematom-uzroci-rizici-i-lijecenje/>, дана 10.08.2022. године

²⁴ слика преузета са сајта <https://planetazdravlja.com/mozdano-krvarenje-izliv-krvi-u-mozak/> дана 14.09.2022. године

²⁵ слика преузета са сајта <https://www.stetoskop.info/zdravlje-mladih/povrede-misica-kod-sportista>, дана 14.09.2022. године

²⁶ слика преузета са сајта <https://simptomi.rs/bolesti/16-hirurgija-sa-ortopedijom/433-galeaci-prelom-pad-na-saku-galeazzi-fraktura-povreda-trauma-fractura-radijus-zbica-radioulnarni-zglob-iscasenje-interosealni-nerv-kreptacije->

Ране (отворене повреде) су повреде код којих је прекинут континуитет коже.²⁸ То су специфичне механичке повреде код којих је прекинут континуитет коже и чије особине указују на врсту механичког оруђа, односно дејствени принцип механичког оруђа којим су нанесене.²⁹ То могу бити раздеротине (слика 6.), огуљотине (слика 7.), посекотине (слика 8.), уводна рана (слика 9.), рана настала ватреним оружјем (слика 10.), рана настала уједом (слика 11.).

Слика 6.³⁰

Слика 7.³¹

Слика 8.³²

убодна рана

Слика 9.³³

Слика 10.³⁴

Слика 11.³⁵

deformacija-rucje-karpalni-region-simptomi-medicina-zdravlje-lekar-trudnoca-bolesti-ishrana-dijeta-dijagnoza-uzrok, дана 14.09.2022. године

²⁷ слика преузета са сајта <https://simptomi.rs/bolesti/16-hirurgija-sa-ortopedijom/440-iscasjenja-kolena-luksacija-povreda-trauma-ispadanje-izvrtanje-udarac-deformacija-zglob-zgloba-nemogucnost-pokretanja-otok-hematom-simptomi-medicina-zdravlje-lekar-trudnoca-bolesti-ishrana-dijeta-dijagnoza-uzrok-posledica-lecenje-terapija-beograd-srbija>, дана 10.08.2022. године

²⁸ <https://ivamilosevic5.wordpress.com/2017/11/17/povrede-definicija-i-podela/> (10.08.2022. године)

²⁹ Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 10.08.2022. године), стр. 3;

³⁰ слика преузета са сајта <https://www.istockphoto.com/de/foto/verletzungen-von-kindern-tiefe-kratzer-auf-der-haut-an-der-kinder-ellbogenhand-wunden-gm1270491497-373420969>, дана 10.08.2022. године

³¹ слика преузета са сајта <https://lifepressmagazin.com/zdravlje-2/lecenje-prirodom/kako-ubrzati-zarastanje-rana-ogrebotina/>, дана 14.09.2022. године

³² слика преузета са сајта <https://planetazdravlja.com/posekotine-i-savovi-sta-da-radim/>, дана 14.09.2022. године

³³ слика преузета са сајта <https://slidetodoc.com/rane-pp-prezentacija-osnove-kirurgije-iv-r-veterina>, дана 14.09.2022. године

2.2 Асфиктичке повреде

Асфиктичке повреде настају услед насилног поремећаја дисања. Разликују се две основне групе према механизму настанка:

1. Повреде које настају запушењем дисајних путева (суфокације);
2. Повреде које настају стезањем (странгулације).³⁶

Повреде које настају запушењем дисајних путева могу бити запушење носа, запушење уста, запушење ждрела, запушење гркљана, утапање... С друге стране повреде које настају стезањем су стезање врата (шаком, омчом), стезање грудног коша...

2.3. Термичке повреде

Термичке повреде су насилна оштећења здравља, произведена дејством високе или ниске температуре.³⁷ Термичке повреде могу бити:

1. изазване дејством високе температуре;
2. изазване дејством ниске температуре.

Термичке повреде изазване дејством високе температуре могу се јавити у виду:

- локалне повреде – повреда на део тела у виду опекотина (изазвана сувом топлотом – слика 12) или опаротина (изазвана влажном топлотом – слика 13).
- опште повреде – повреда на цело тело, изазвана дејством високе температуре (топлотни удар) или директним дејством сунчевих зрака (сунчаница) – слика 14.

³⁴слика преузета са сајта <https://www.lecturio.de/magazin/schussverletzungen-ertrinkungstod-thermische-gewalt/>, дана 14.09.2022. године

³⁵ слика преузета са сајта <https://www.nhs.uk/conditions/animal-and-human-bites/>, дана 14.09.2022. године

³⁶ <https://ivamilosevic5.wordpress.com/2017/11/17/povrede-definicija-i-podela/> (10.08.2022. године)

³⁷ Тасић М., „Судска медицина“, Нови Сад, 2007, стр. 72

Слика 12.³⁸

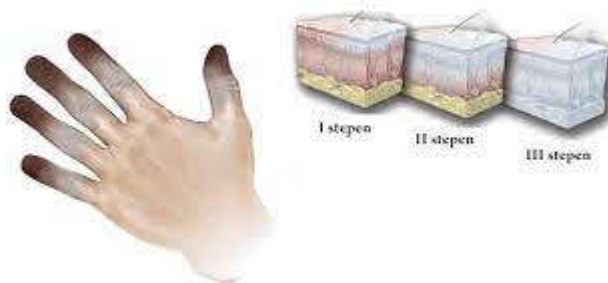
Слика 13.³⁹

Слика 14.⁴⁰

Термичке повреде изазване дејством ниских температура (слика 15.) могу се јавити у виду:

- локалне повреде – смрзотине, када ниска температура доводи до промене на појединим деловима тела;
- опште повреде – смрзнутости, када је ниској температури изложено цело тело.

Слика 15.⁴¹

³⁸ слика преузета са сајта <https://www.lecturio.com/concepts/burns/>, дана 14.09.2022. године,

³⁹ слика преузета са сајта <https://www.healthline.com/health/boiling-water-burn>, дана 14.09.2022. године,

⁴⁰ слика преузета са сајта <https://planetazdravlja.com/toplotni-udar-simptomi-i-lecenje/>, дана 10.08.2022. године

⁴¹ слика преузета са сајта <https://www.zenicablog.com/kako-se-zastiti-od-hladnoce-povreda-i-bolesti-uzrokovanih-zahladjenjem/smrzotine/>, дана 10.08.2022. године

3. МЕДИЦИНСКА КВАЛИФИКАЦИЈА ПОВРЕДА

Медицинска квалификација повреда подразумева утврђивање тежине повреде на основу степена оштећења тела, односно здравља, које је том повредом проузроковано, како локално, тако и општом реакцијом организма.⁴²

Постоји пет квалификаторних елемената за утврђивање нанете повреде, а то су:

- Опасност по живот;
- Оштећење важног дела тела или важног органа;
- Оштећење здравља;
- Неспособност за рад;
- Унакаженост.⁴³

Опасност по живот – подразумева процену да ли је нанетом повредом наступила смрт оштећеног лица или постоји опасност за наступање смрти оштећеног лица, имајући у виду природу нанете повреде.

Оштећење важног дела тела или важног органа – подразумева процену да ли је нанетом повредом дошло до оштећења дела тела или органа, који представља „природну целину или има самосталну функцију у склопу целог организма“.⁴⁴ Уколико је дошло до оштећења дела тела или органа, као последица нанете повреде, потребно је и проценити колики је степен оштећења и да ли је такво оштећење привременог или трајног карактера.

Оштећење здравља – подразумева процену да ли је нанетом повредом дошло до оштећења телесног здравља, али и душевног здравља, колико је степен тог оштећења и да ли је такво оштећење привременог или трајног карактера.

Неспособност за рад – подразумева процену да ли је нанетом повредом дошло до неспособности оштећеног лица да обавља све или одређене делатности. У том смислу, потребно је проценити радну способност, односно неспособност оштећеног лица, да ли је

⁴² Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 11.08.2022. године), стр. 5

⁴³ Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 11.08.2022. године), стр. 7-11

⁴⁴ Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 11.08.2022. године), стр. 9

она привременог или трајног карактера и на које се делатности односи та радна неспособност.

Унакаженост – подразумева процену да ли је нанетом повредом дошло до промена на деловима тела, које промене могу изавати неке непријатне утиске. „Под унакаженошћу треба сматрати трајне естетске промене на појединим деловима тела, које су настале као последица повреде и које код околине изазивају непријатне утиске (осећај одвратности, згражавање, одбојност и сл.)“.⁴⁵ Поред процене да ли је до унакажености дошло услед нанете повреде, потребно је и проценити степен унакажености имајући у виду део тела на којем је дошло до промена, психичко стање оштећеног лица услед унакажености, као и могућност кориговања настале промене.

Након утврђивања наведених квалификаторних елемената, може се утврдити да ли је нанета повреда у конкретном случају лака или тешка телесна повреда.

4. ПРАВНА КВАЛИФИКАЦИЈА ПОВРЕДА

Свака нанета повреда, зависно од тежине али и последице коју проузрокује код оштећеног лица, може се квалификовати на један од два начина, и то као:

- лака телесна повреда;
- тешка телесна повреда.

У претходном делу било је речи о законским обележјима бића кривичног дела насиља у породици. На основу тако утврђеног појма, а имајући у виду овакву квалификацију повреда, може се закључити да се код кривичног дела насиља о породици може говорити и о нанетим лаким, али и о нанетим тешким телесним повредама.

⁴⁵ Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 11.08.2022. године), стр. 10-11

4.1. Лака телесна повреда

Наше кривично законодавство, тачније у чл. 122 Кривичног законика⁴⁶ прописано је кривично дело лака телесна повреда. С тим у вези, у чл. 122 ст. 1 КЗ је предвиђено је да ко другог лако телесно повреди или му здравље лако наруши казниће се новчаном казном или затвором до једне године. Као тежи (квалификовани) облик у чл. 122 ст. 2 Кривичног законика, те је предвиђено да уколико је лака телесна повреда нанета оружјем, опасним оруђем или другим средством подобним да тело тешко повреди или здравље тешко наруши, учинилац ће се казнити затвором до три године.

Кривично дело лака телесна повреда има два облика а то су обична лака телесна повреда и опасна лака телесна повреда. Обична лака телесна повреда постоји у случају:

- када не постоји опасност по живот повређеног,
- када повређени део тела или орган није ни трајно ни знатно оштећен или ослабљен, а и није у питању неки важан део тела или важан орган,
- када није проузрокована неспособност за рад,
- када здравље повређеног није ни трајно ни знатно нарушено,
- када није дошло ни до какве (ни трајне ни привремене) унакажености повређеног.⁴⁷

Опасна лака телесна повреда је лака телесна повреда која је нанета опасним средством на опасан начин. То је лака телесна повреда која је нанета оружјем, опасним оруђем или другим средством које је подобно да се тело тешко повреди или здравље тешко наруши.⁴⁸

С обзиром на изнето, а имајући у виду квалификаторне елементе за утврђивање нанетих повреда, може се контатовати следеће:

- Опасност по живот – Код лаких телесних повреда може се јавити овај елемент, нарочито код опасне лаке телесне повреде, када је повреда нанета опасним средством и на опасан начин, када се може угрозити здравље и живот оштећеног лица.

⁴⁶ Кривични законик („Сл. гласник РС“ бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19);

⁴⁷ Ђорђевић М., Ђорђевић Ђ., „Кривично право са текстом Кривичног законика & основе привреднопреступног и прекршајног права – девето издање“, Београд, 2017, стр. 135

⁴⁸ Ђурђић В., Јовашевић Д., „Кривично право – посебни део“, Београд, 2010, стр. 35

- Оштећење важног дела тела или важног органа – Код лаких телесних повреда, може се јавити овај елемент али у мањем интензитету. Уколико постоји оштећење, оно се јавља у једном од следећих облика:
 - важан део тела или важан орган ослабљен лако и у кратком периоду, тј. без икаквих последица;
 - мање важан део тела или орган може бити привремено и знатно или трајно а незнатно бити оштећен.⁴⁹
- Оштећење здравља – Код лаких телесних повреда, овај елемент се, као и оштећење важног дела тела или важног органа, може јавити у мањем интензитету. Уколико и постоји оштећење здравља, оно је лакшег интензитета и привременог карактера.
- Неспособност за рад – Код лаких телесних повреда и овај елемент се може јавити, такође у мањем интензитету. Радна способност оштећеног лица услед лаке телесне повреде може бити само привременог карактера.
- Унакаженост – Код лаких телесних повреда овај елемент се, такође, може јавити у мањем интензитету. У том смислу се могу јавити промене на деловима тела које нису видљиве, промене које су привременог карактера, као и промене чији је интензитет умањен тако да не изазива код других непријатан утисак.

4.2. Тешка телесна повреда

У чл. 121 Кривичног законика⁵⁰ прописано је кривично дело тешка телесна повреда. Тако у чл. 121 ст. 1 Кривичног законика предвиђено је да ко другог тешко телесно повреди или му здравље тешко наруши казниће се затвором од шест месеци до пет година. Као тежи облици овог кривичног дела наведене су следеће ситуације:

- ко другог тешко телесно повреди или му здравље нарушио тако тешко, да је услед тога доведен у опасност живот повређеног или је уништен или трајно и у знатној мери оштећен или ослабљен неки важан део његовог тела или важан

⁴⁹ Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 11.08.2022. године), стр. 10

⁵⁰ Кривични законик („Сл. гласник РС“ бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19);

орган или је проузрокована трајна неспособност за рад повређеног или трајно и тешко нарушено његово здравље или унакаженост, казниће се затвором од једне до осам година (чл. 121 ст. 2 Кривични законик);

- ако је услед тешке телесне повреде наступила смрт повређеног лица, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година (чл. 121 ст. 3 Кривични законик);
- када је тешка телесна повреда учињена према малолетном лицу, бременитој жени или лицу које обавља послове од јавног значаја, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година (чл. 121 ст. 6 Кривични законик);

Кривично дело тешка телесна повреда постоји у случају:

- ако је нанесеном тешком телесном повредом повређени доведен у опасност по живот,
- ако је уништен или трајно и знатно оштећен или ослабљен неки важан део тела или неки важан орган;
- ако је проузрокована трајна неспособност повређеног за рад,
- ако му је трајно и тешко наручено здравље,
- ако је настала унакаженост повређеног.⁵¹

Имајући у виду квалификаторне елементе за утврђивање нанетих повреда, може се контатовати следеће:

- Опасност по живот – Код тешких телесних повреда је овај елемент присутан, у мањем или већем интензитету. Тако, разликују се апсолутно смртоносне и релативно смртоносне повреде. Неке повреде су такве природе да неминовно доводе до смртог исхода (апсолутно смртоносне повреде), док постоје и повреде код којих се наступање смртог исхода може очекивати са већом или мањом вероватноћом (релативно смртоносне повреде)⁵².
- Оштећење важног дела тела или важног органа – Код тешких телесних повреда, овај елемент се јавља у већем интензитету, у односу на лаку телесну повреду. Сам

⁵¹ Ђорђевић М., Ђорђевић Ђ., „Кривично право са текстом Кривичног законика & основе привреднопреступног и прекршајног права – девето издање“, Београд, 2017, стр. 133

⁵² Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 11.08.2022. године), стр. 8

интензитет оштећења зависи од повреде које је наступила. У том смислу могуће је да у конкретном случају, услед нанете повреде дође до уништења дела тела или органа, који су важни за целокупно функционисање организма. Могуће је да не дође до потпуног уништења органа или дела тела, али да њихова функција трајно и знатно буде ослабљена. Могуће је и да важан део тела или орган буде тешко али привремено ослабљен. Под тешку телесну повреду спада и повреда која изазива трајна оштећења важног дела тела или важног органа, али у благом степену. Коначно, тешка телесна повреда постоји и уколико је трајно уништен или ослабљен део тела или органа који нису нарочито важни за функционисање организма.⁵³

- Оштећење здравља – Код тешких телесних повреда се овај елемент јавља у већем интензитету у односу на лаке телесне повреде. Тај већи интензитет подразумева тешко оштећење здравља који, зависно од нанете повреде могу бити привременог или трајног карактера.
- Неспособност за рад – Код тешких телесних повреда и овај елемент се јавља, такође у већем интензитету у односу на лаку телесну повреду и подразумева потпуни губитак радне способности услед оштећења дела тела, органа или здравља оштећеног лица. Разлика у погледу потпуног губитка способности за рад, односно његовог интензитета, јесте у чињеници да ли је нанетом повредом оштећено лице изгубило способност за рад у односу на све делатности или само у односу на одређене делатности.
- Унакаженост – Код тешких телесних повреда овај елемент се такође јавља у већем интензитету у односу на лаке телесне повреде и подразумева да су нанетом повредом настале промене на телу оштећеног лица које могу изазвати непријатне утиске, а такве повреде могу у одређеној мери и отежати будући живот оштећеног лица и његово психичко стање.

⁵³ Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 11.08.2022. године), стр. 10

ДЕО III

ВЕШТАЧЕЊЕ ТЕЛЕСНИХ ПОВРЕДА

У кривичном поступку који се води због кривичног дела насиља у породици, сходно Законик о кривичном поступку⁵⁴ могу се користити бројна доказна средства, почев од саслушања окривљеног и саслушања ошећеног али и испитивања сведока па све до вештачења (нарочито вештачења телесних повреда).

У том смислу, вештачење телесних повреда има широку примену у кривичном поступку и једно је од важнијих доказних средстава, од којих може да зависи постојање кривичног дела, квалификовање облика кривичног дела па самим тим и одмеравање кривичне санкције.

1. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ О ВЕШТАЦИМА И ВЕШТАЧЕЊУ

За утврђивање одређених чињеница у кривичном поступку потребно је посебно стручно знање и вештина којом орган који води поступак не располаже. Због тога се позива лице које има потребну стручну спрему као вештак који доприноси да се разјасне спорне чињенице. Према томе, може се рећи да је вештак лице које по наредби органа поступка на основу свог стручног знања дају исказ, односно изјаву која садржи стручни налаз или стручно мишљење о чињеницама за чије утврђивање правна спрема и опште образовање судије или јавног тужиоца нису довољни.⁵⁵

Орган поступка одредиће вештачење када је за утврђивање или оцену неке чињенице у поступку потребно стручно знање.⁵⁶ Законик о кривичном поступку вештака

⁵⁴ чл. 85-132 Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁵⁵ Грубач М., „Кривично процесно право – шесто ажурирано издање“, Београд, 2015, стр. 113

⁵⁶ чл. 113 ст. 1 Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

дефинише као лице које располаже потребним стручним знањем за утврђивање или оцену неке чињенице у поступку.⁵⁷

Вештачење је процесна радња којом се долази до исказа вештака, који органима поступка служи као доказно средство. Исказ вештака је изјава која садржи стручни налаз или стручно мишљење процесно незаинтересованог стручног лица о чињеницама за чије утврђивање правна спрема и опште образовање судије или јавног тужиоца нису довољни.⁵⁸

Делатност судских вештака у Републици Србији регулисани су одредбама Закона о судским вештацима⁵⁹. Физичко лице може бити именовано за вештака, ако поред општих услова за рад у државним органима, испуњава и посебне услове и то:

- да има одговарајуће стечено високо образовање на студијама другог степена, односно на основним студијама за одређену област вештачења;
- да има најмање 5 година радног искуства у струци;
- да поседује стручно знање и практична искуства у одређеној области вештачења;
- да је достојан за обављање послова вештачења.⁶⁰

Вештачење могу обављати и правна лица, те је предвиђено да правно лице може обављати вештачење ако испуњава следеће услове:

- да је уписано у регистар надлежног органа за делатност вештачења у одговарајућој области;
- да су у том правном лицу запослена лица која су уписана у Регистар вештака.⁶¹

Коначно, вештачење могу обављати и државни органи у оквиру којих се може обавити вештачење, као и научне и стручне установе (факултети, институти, заводи и сл.)⁶².

⁵⁷ чл. 114 ст. 1 Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁵⁸ Грубач М., „Кривично процесно право – пето издање“, Београд, 2014, стр. 113

⁵⁹ Закон о судским вештацима („Сл. гласник РС“ бр.44/10);

⁶⁰ чл. 6 Закон о судским вештацима („Сл. гласник РС“ бр.44/10);

⁶¹ чл. 9 Закон о судским вештацима („Сл. гласник РС“ бр.44/10);

⁶² чл. 10 Закон о судским вештацима („Сл. гласник РС“ бр.44/10);

2. ФАЗЕ ВЕШТАЧЕЊА

Поступак вештачења регулисан је у чл. 120 Законика о кривичном поступку⁶³. Тако је у чл. 120 ст. 1. наведеног Законика предвиђено да пре почетка вештачења орган поступка упозорава вештака да давање лажног налаза и мишљења представља кривично дело и позива га да предмет вештачења брижљиво размотри, да тачно наведе све што запази и нађе и да своје мишљење изнесе непристрасно и у складу са правилима науке или вештине. У чл. 120 ст. 2 Законика о кривичном поступку предвиђено је да орган поступка руководи вештачењем, показује вештаку предмете које ће размотрити, поставља му питања и по потреби тражи објашњења у погледу датог налаза и мишљења. Ако је за сврхе вештачења потребно да се анализира нека материја, вештаку ће се, ако је то могуће, ставити на располагање само део те материје, а остатак ће се у потребној количини обезбедити за случај накнадних анализа (чл. 120 ст. 3 Законика о кривичном поступку). Вештак има право да од органа поступка и странака тражи и добије допунска изјашњења, да разгледа предмете и разматра списе, да предлаже да се прикупе докази или прибаве предмети и подаци који су од важности за давање налаза и мишљења и да приликом увиђаја, реконструкције или предузимања друге доказне радње предложи да се разјасне поједине околности или да се лицу које даје изјаву поставе одређена питања.

Свако вештачење има три фазе и то:

- **Прва фаза (уводна фаза)** – у којој се вештак позива, а онда му се означава предмет који треба да испита. За овај део посла, судија мора имати елементарна знања о вештачењу.
- **Друга фаза (оперативна фаза)** – у којој вештак лично вештачи.
- **Трећа фаза (закључак)** – у којој вештак прецизира свој налаз и мишљење. Ово је и најосетљивија фаза, јер се овде поставља питање задржавања у оквирима захтева траженог вештачења.⁶⁴

⁶³ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁶⁴ Алексић Ж., Шкулић М., „Криминалистика“, Београд, 2000, стр. 130

3. ОДРЕЂИВАЊЕ ВЕШТАЧЕЊА

Законик о кривичном поступку у чл. 117 ст. 1 предвиђа да орган поступка по службеној дужности или на предлог странке и браниоца одређује вештачење писаном наредном, а ако постоји опасност од одлагања, вештачење се, уз обавезу састављања службене белешке, може и усмено одредити.⁶⁵

Вештачење се одређује по службеној дужности или на предлог странака или браниоца окривљеног. У претходном поступку, у коме се некад врши и пре отворене истраге, када странака још нема, вештачење по правилу одређује јавни тужилац по службеној дужности. Вештачење одређује орган поступка (јавни тужилац или суд) и када иницијатива потиче од странака или браниоца. У предлогу за одређивање вештачења, странка може предложити и вештака, односно установу којој треба поверити вештачење и формулисати питања на која вештак треба да одговори.⁶⁶

Јавни тужилац у претходном поступку је орган поступка. Међутим, након подизања оптужнице постаје процесна странка. У смислу одређивања вештачења, то значи да јавни тужилац, након подизања оптужнице, не може више одредити вештачење по службеној дужности, већ може само предложити суду (органу поступка) одређивање вештачења, као што то могу и окривљени и његов бранилац.⁶⁷

Вештачење телесних повреда законодавац третира као посебан случај вештачења, па тако у чл. 127 ст. 1. Законика о кривичном поступку предвиђа да ако постоји сумња у односу на врсту и начин настанка телесне повреде орган поступка ће одредити вештачење телесних повреда.⁶⁸

⁶⁵ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁶⁶ Грубач М., „Кривично процесно право – пето издање“, Београд, 2014, стр. 114

⁶⁷ Грубач М., „Кривично процесно право – пето издање“, Београд, 2014, стр. 116

⁶⁸ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

3.1. Наредба о вештачењу

Као што је већ наведено, вештачење се одређује писаном наредбом органа поступка. Законик о кривичном поступку у чл. 118 ст. 1. предвиђа шта треба да садржи наредба о вештачењу. Сходно наведеној законској одредби, наредба о вештачењу треба да садржи:

- назив органа који је наредио вештачење;
- име и презиме лица које је одређено за вештака, односно назив стручне установе или државног органа коме је поверено вештачење;
- означавање предмета вештачења;
- питања на која треба одговорити;
- обавеза да изузете и обезбеђене узорке, трагове и сумњиве материје преда органу поступка;
- рок за подношење налаза и мишљења;
- обавезу да налаз и мишљење достави у довољном броју примерака за суд и странке;
- упозорење да чињенице које је сазнао приликом вештачења представљају тајну;
- упозорење на последице давања лажног налаза и мишљења.⁶⁹

4. ВЕШТАЧЕЊЕ ТЕЛЕСНИХ ПОВРЕДА

Ако постоји сумња у односу на врсту и начин настанка телесних повреда, орган поступка ће одредити вештачење телесних повреда са тачном квалификацијом врсте и тежине, и механизмом настанка повреда.⁷⁰ Вештачење телесних повреда врши се, по правилу, прегледом повређеног, а ако то није могуће или по мишљењу вештака није

⁶⁹ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁷⁰ Андрејевић И., „Вештине у доказивању кривичног дела насиље у породици – водич за делотворну превенцију и заштиту од насиља у породици“, Развојни програм Уједињених нација, 2021, стр. 38

потребном, онда се вештачење врши на основу медицинске документације или других података у списима.⁷¹

Да би се телесна повреда вештачила, а да буде прихватљиво у медицинском и правном смислу, мора се поћи од чињенице да телесна повреда представља не само морфолошку-функционалну озледу на телу човека као последицу дејства спољне силе, већ и друге околности на које указује законодавац, као што је индивидуално стање организма повређеног, средство којим је повреда нанешена, као и начин њеног наношења. Једино се овим путем могу усагласити ставови медицине и права у погледу саме природе и тежине телесних повреда, што ће допринети и разграничавању надлежности између суда и вештака.⁷²

4.1. Вештачење телесних повреда прегледом повређеног

Први и најзначајнији начин вештачења телесних повреда јесте управо вештачење прегледом повређеног лица. У чл. 133 ст. 3. Законика о кривичном поступку предвиђено је да приликом предузимања увиђаја орган поступка ће по правилу затражити помоћ стручног лица форензичке, саобраћајне, медицинске или друге сврхе, које ће, по потреби, предузети и проналажање, обезбеђивање или описивање трагова, извршити потребна мерења и снимања, сачинити скице, узети потребне узорке ради анализе или прикупити друге податке. У истом члану, у ст. 2. Законик предвиђа да се на увиђај може позвати и вештак ако би његово присуство било од користи за давање налаза и мишљења.⁷³

С тим у вези, потребно је извршити детаљан телесни преглед, који не подразумева само преглед оних делова тела који су „лако“ видљиви, већ комплетан преглед целог тела, из разлога што су у појединим случајевима могуће повреде које „на први поглед“ нису уочљиве или које су нанете на скривеним деловима тела. Пре обављања прегледа, потребно је од стране повређене особе тражити пристанак за вршење прегледа. У том

⁷¹ чл. 127 ст. 2. Законика о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁷² Станојевић П., Стевановић Ч., „Кривично процесно право – треће измењено и допуњено издање“, 2010, стр. 194

⁷³ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

смислу, потребно је да лекар прегледаној особи детаљно објасни о каквој врсти прегледа се ради, тј. да јој каже да није у питању класичан лекарски преглед намењен лечењу. Након тога, вештак – лекар узима личну анамнезу од прегледане особе о ранијим тежим обољењима, повредама и операцијама, затим о тренутном општем здравственом стању, болестима зависности, менталним обољењима и осталим значајним подацима у сваком конкретном случају.⁷⁴ Законик о кривичном поступку у чл. 134 ст. 2. предвиђа да се увиђај лица предузима и без њиховог пристанка, само ако се мора утврдити да ли се на њиховом телу налази одређени траг или последица кривичног дела.⁷⁵

Након узимања личне анамнезе, приступа се телесном прегледу повређеног лица. Приликом тог прегледа потребно је:

- утврдити број повреда;
- описати утврђене повреде;
- дијагностификовати односно класификовати утврђене повреде;
- проценити време настанка повреда;
- фотографисати утврђене повреде.⁷⁶

Законик о кривичном поступку регулише и узимање узорка биолошког порекла, као и узорка за форензичко-генеричку анализу. Тако је предвиђено да ако је потребно утврдити постојања трага или последице кривичног дела, узимању узорка биолошког порекла и предузимања других медицинских радњи може се приступити и без пристанка лица, изузев ако би наступила каква штета. Такве радње предузима здравствени радник по наредби јавног тужиоца или суда.⁷⁷

Ако је потребно ради утврђивања учиниоца кривичног дела или утврђивања других чињаница у поступку, јавни тужилац или суд могу наредити узимање узорка за

⁷⁴ „Одговор здравственог сектора на родно засновано насиље“, Водич за здравствене раднике, Центар за промоцију здравља жена, Београд, 2015, стр. 80

⁷⁵ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁷⁶ „Одговор здравственог сектора на родно засновано насиље“, Водич за здравствене раднике, Центар за промоцију здравља жена, Београд, 2015, стр. 82

⁷⁷ чл. 141 ст. 2 и 4. Законика о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

форензичко-генеричку анализу са места кривичног дела или другог места на коме се налазе трагови кривичног дела као и од окривљеног и оштећеног лица.⁷⁸

Вештаци треба детаљно да опишу телесне повреде, тј. да констатују све чињеничне податке које применом посебног стручног знања непосредно опазе. На основу ових чињеничних података, вештаци могу, на захтев суда, да означе карактеристичне особине телесних повреда са медицинског аспекта, на основу којих би орган поступка могао то стање да оквалификује као лаку, односно тешку телесну повреду. Приликом дијагностике, односно класификације утврђених повреда, вештак треба да да мишљење о тежини сваке појединачне повреде и о њиховом укупном дејству, с обзиром на њихову природу или посебне околности случаја, какво дејство те повреде обично производе а какве су у конкретном случају произвеле, чиме су повреде извршене и на који начин.⁷⁹

За неке повреде се не може са сигурношћу утврдити на који начин су настале и којим средством, те у таквим случајевима лекар може само дати уопштено мишљење о повредном оруђу, тј. његовом дејственом принципу. Тако на пример за крвни подлив који нема карактеристичан изглед може само рећи да је настао дејством тупине повредног оруђа, без прецизнијег одређења о томе које је заиста оруђе употребљено.⁸⁰

С друге стране, постоје и повреде које су директан одраз или отисак изгледа повредног оруђа, те се код таквих повреда лакше и сигурније може утврдити начин њиховог настанка и коришћено средство за наношење повреда. Тако на пример постоје тзв. „пругасти крвни подливи“ где се ради о повреди која се састоји од два међусобно паралелна пругаста крвна подлива између којих се налази зона бледе коже, а који настају дејством дугољастих обличастих или четвртастих предмета који могу бити врсти (нпр. пендрек или штап) или савитљиви (нпр. каиш).⁸¹

Код вештачења телесних повреда, насталих услед насиља у породице, од великог значаја су и тзв. „одбрамбене повреде“ које настају као последица покушаја да се

⁷⁸ чл. 142 ст. 1 тач. 1 и 2. Законика о кривичном поступку („Сл. Гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁷⁹ Станојевић П., Стевановић Ч., „Кривично процесно право – треће измењено и допуњено издање“, 2010, стр. 194-195

⁸⁰ „Одговор здравственог сектора на родно засновано насиље“, Водич за здравствене раднике, Центар за промоцију здравља жена, Београд, 2015, стр. 85

⁸¹ „Одговор здравственог сектора на родно засновано насиље“, Водич за здравствене раднике, Центар за промоцију здравља жена Београд, 2015, стр. 85

оштећено лице (жртва) одбрани од нападача.⁸² Тако на пример, крвни подлив на левој надлактици може настати од цеви усисивача као одбрамбена повреда када се рука – надлактица поставља као одбрамбени чин према наилазећем повредном предмету.⁸³

Након утврђивања, описа и класификовања повреда, од великог значаја је и процена времена настанка повреда. На основу изгледа нанетих повреда може се апроксимативно проценити време њиховог настанка, те у том смислу изнети закључак да ли је конкретна повреда настала у тренутку када се десио критични догађај.⁸⁴ Коначно, потребно је и да вештак сачини фотодокументацију, тачније да фотографише све повреде које је утврдио приликом прегледа. Ово подразумева прецизирање врсте и локације повреда на жртви уз њихово описивање и фотографисање.⁸⁵

Посебан случај вештачења јесте вештачење леша, те је Закоником о кривичном поступку⁸⁶ у чл. 129 ст. 1. предвиђено да ако постоји сумња да је смрт одређеног лица непосредна или посредна последица кривичног дела или је у тренутку смрти лице било лишено слободе или је непознат идентитет леша, јавни тужилац или суд ће одредити да лекар специјалиста за судску медицину изврши преглед и обдукцију леша. У ставу .3 истог члана предвиђено је да ако је леш закопан, суд одређује ексхумацију у циљу његовог прегледа и обдукције. Уколико је на лешу пронађена каква повреда, утврдиће се да ли је ту повреду нанео неко други, чиме је нанета, на који начин, колико времена пре него што је смрт наступила и да ли је она проузроковала смер, а ако је на лешу пронађено више повреда, утврдиће се да ли је свака повреда нанета истим средством и која је повреда проузроковала смрт, да ли је више смртоносних повреда, какав је редослед њиховог настанка и да ли су само неке од њих проузроковале смрт или је смрт последица њиховог скупног деловања.⁸⁷

⁸² „Одговор здравственог сектора на родно засновано насиље“, Водич за здравствене раднике, Центар за промоцију здравља жена Београд, 2015, стр. 90

⁸³ Андрејевић И., „Вештине у доказивању кривичног дела насиље у породици – водич за делотворну превенцију и заштиту од насиља у породици“, Развојни програм Уједињених нација, 2021, стр. 87-88

⁸⁴ „Одговор здравственог сектора на родно засновано насиље“, Водич за здравствене раднике, Центар за промоцију здравља жена Београд, 2015, стр. 90-92

⁸⁵ Андрејевић И., „Вештине у доказивању кривичног дела насиље у породици – водич за делотворну превенцију и заштиту од насиља у породици“, Развојни програм Уједињених нација, 2021, стр. 29

⁸⁶ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁸⁷ чл. 130 ст. 5 Законика о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

4.2. Вештачење телесних повреда на основу медицинске документације

Други начин вештачења телесних повреда, осим прегледа повређеног лица, јесте да се вештачење изврши на основу раније прикупљене медицинске документације. Овај начин вештачења, орган поступка одређује у ситуацији када није могуће вештачење телесним прегледом или када по мишљењу вештака није потребно вештачење телесним прегледом, што и законодавац предвиђа у чл. 127 ст. 2 Законика о кривичном поступку.⁸⁸

Први случај вештачења телесних повреда на основу медицинске документације јесте у ситуацији када није могуће вештачење телесним прегледом. У неким случајевима преглед није могуће извршити, нпр. ако је повређени у међувремену умро или је недоступан или уколико је од повређивања протекао дужи временски период, а радило се о повредама које за собом не остављају трајне видљиве промене на телу.⁸⁹ Други случај вештачења телесних повреда на основу медицинске документације јесте у ситуацији када вештак процени да у конкретном случају није потребан телесни преглед, те да све релевантне податке може добити из раније прикупљене медицинске документације.⁹⁰ У оба случаја, потребно је да вештак податке о повредама, а који су му потребни ради вештачења, добије из раније прикупљене медицинске документације.

Вештак има право да од органа поступка и странака добије допунско разјашњење, да разгледа предмете и разматра списе, да предлаже да се прикупе докази или прибаве предмети и подаци који су од важности за давање налаза и мишљења и да предложи да се разјасне поједине околности или да се лицу које даје изјаву поставе одређена питања.⁹¹

У складу са наведеном законском одредбом, вештак има право да од органа који је одредио вештачење, захтева да се прибаве сви подаци неопходни за квалификовање повреда, а то свакако подразумева и комплетну медицинску документацију о повредама и

⁸⁸ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁸⁹ Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 21.08.2022. године), стр. 2

⁹⁰ чл. 127 ст. 2. Законика о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁹¹ чл. 120 ст. 4. Законика о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

њиховом збрињавању. Здравствене организације су дужне да на захтев суда доставе вештаку потребну медицинску документацију. Може се десити да медицинска документације буде непотпуна, те у том случају вештак не може прецизно и сасвим поуздано дати свој налаз и мишљење. У таквим случајевима, вештак треба у свом налазу и мишљењу да наведе да је достављена медицинска документација непотпуна, односно да се на основу достављене медицинске документације не могу са сигурношћу утврдити поједине битне чињенице, које су предмет вештачења.⁹²

Поред медицинске документације, законодавац предвиђа и коришћење „других података у списима“⁹³. Ти подаци су заправо подаци који нису садржани у медицинској документацији, али јесу у списима предмета (нпр. изјава оштећеног лица, окривљеног лица или сведока), а на основу којих се може допунити тзв. празнина у медицинској документацији. Као и код вештачења телесних повреда на основу прегледа повређеног, и код овог вештачења је потребно да вештак утврди број повреда, да опише утврђене повреде и да их класификује.

5. НАЛАЗ И МИШЉЕЊЕ ВЕШТАКА

Након оперативне фазе, приступа се трећој фази вештачења, тачније вештак приступа изради налаза и мишљења. У чл. 128 ст. 1. Законика о кривичном поступку предвиђено је да ће вештак тачно описати повреде и по потреби сачинити фотодокументацију, а потом дати мишљење о врсти и тежини сваке поједине повреде и њиховом укупном дејству, с обзиром на њихову природу или посебне околности случаја, о томе какве последице те повреде обично производе, а какве су у конкретном случају произвеле и о томе чиме су повреде нанете и на који начин.⁹⁴

⁹² Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 21.08.2022. године), стр. 2

⁹³ чл. 120 ст. 4. Законика о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

⁹⁴ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

Извештај вештака (налаз и мишљење) представља резултат вештачења и састоји се од:

- **Уводни део – заглавље** - у овом делу се наводе генералије повређене особе, анамнестички подаци о времену и начину одигравања предметног догађаја и предмет вештачења,⁹⁵
- **Налаз** – у овом делу вештак наводи до којих сазнања је дошао, на основу којих расположивих доказа, које методе је користио, наводи утврђени број повреда и детаљно их на одговарајући начин описује, а уколико је могуће за потребе суда треба обезбедити и трајне доказе о повредама које се квалификују, нпр. њиховим фотографсањем или учртавањем у одговарајуће шеме људског тела.⁹⁶
- **Мишљење** – у овом делу вештак износи свој став – мишљење о предмету вештачења, односно класификује и квалификује утврђене повреде, наводи врсту установљених повреда, врсту оруђа и дејствени принцип којим су нанесене, као и тежину утврђених повреда.⁹⁷

У чл. 13 ст. 1 Етичког Кодекса чланова Удружења судских вештака д.о.о. Београд предвиђено је да се налаз и мишљење вештака доставља у писменој форми у одређеном броју примерака, што представља доказ на основу кога суд, имајући у виду и друге доказе утврђује да ли неке битне чињенице постоје или не. У ставу 2. истог члана предвиђено је да налаз и мишљење вештака мора бити јасан, аргументован, сажет и само о стручним питањима.⁹⁸

У чл. 123 Законика о кривичном поступку предвиђено је да се усмено дати налаз и мишљење вештака уноси одмах у записник а да се вештаку може одобрити да поднесе писани налаз и мишљење у року који одреди орган поступка. У записнику о вештачењу или у писаном налазу и мишљењу назначиће се ко је извршио вештачење, занимање, стручна спрема и специјалност вештака, као и имена и својство лица која су

⁹⁵ „Одговор здравственог сектора на родно засновано насиље“, Водич за здравствене раднике, Центар за промоцију здравља жена, Београд, 2015, стр. 93

⁹⁶ Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 21.08.2022. године), стр.

⁹⁷ Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc> - дана 21.08.2022. године), стр. 2

⁹⁸ Етички кодекс чланова Удружења судских вештака д.о.о. Београд, донет дана 30.09.2010. године у Београду на Скупштини Удружења судских вештака Београда (<http://www.sudski-vestaci.org.rs/kodeks.php> – 23.08.2022. године

присуствовала вештачењу. Након извршеног вештачења, орган поступка обавештава странке које вештачењу нису присуствовале да записник о вештачењу или писани налаз и мишљење могу разгледати и копирати и одређује рок у којем могу да изнесу своје примедбе.⁹⁹

Након израде налаза и мишљења од стране вештака, вештак се испитује од стране органа поступка. Вештак се на главном претресу испитује као и сведоци. Свој налаз и мишљење вештак излаже усмено, а може му се допустити и да га прочита. Као и сведоке, и вештака испитују председник већа, чланови већа и странке у поступку. Исказ вештака се цени као и сваки други доказ, по слободном уверењу судије.¹⁰⁰

Сходно чл. 124 Законика о кривичном поступку, ако је налаз и мишљење вештака нејасан, непотпун, погрешан или противречан сам са собом или са утврђеним чињеницама и околностима случаја, орган поступка је обавезан да прво настоји да те недостатке уклони поновним испитивањем истог вештака или допунским вештачењем, а ако се на тај начин недостаци не могу отклонити, орган поступка ће одредити ново вештачење са другим вештаком.¹⁰¹

⁹⁹ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

¹⁰⁰ Грубач М., „Кривично процесно право – пето издање“, Београд, 2014, стр. 117

¹⁰¹ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21);

6. СТУДИЈА СЛУЧАЈА – ПРИМЕР ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

Пред Основним судом у Врању¹⁰² вођен је кривични поступак против оптуженог који се теретио за кривично дело насиља у породици из чл. 194 ст. 3 у вези ст. 1 Кривичног законика. У предметном поступку донета је осуђујућа пресуда којом је оптужени оглашен кривим због тога што је са умишљајем и у стању урачунљивости, применом насиља и дрским и безобзирним понашањем угрозио спокојство, телесни интегритет и душевно стање своје ћерке (малолетне), на тај начин што је одређеног дана (наведеног у пресуди) а након што је дан провео са дететом, исто довео мајци детета (бившој супрузи), након чега је дошло до расправе између оптуженог и мајке оштећене, а потом су ушли у хол стамбене зграде и том приликом оптужени је своје малолетно дете ухватио за врат и савио јој главу што је више могао наниже, а затим је ухватио за косу, подигавши је увис, држећи је тако око три минута, не обзирајући се на плач детета и захтеве мајке да је пусти, почупавши јој праменове косе, да би потом из стана стамбене зграде изашли бака и дека оштећене, када је оптужени пустио дете, а потом се свима обратио речима „да је то његово дете и да са њом може да ради шта хоће“, услед чега је оштећеној нанео лаке телесне повреде у виду црвенила десне ушне шкољке, при чему је био свестан забрањености свога дела и хтео његово извршење.

За описано кривично дело, оптуженом је изречена казна затвора у трајању од шест месеци. Суд је у току поступка извео доказе и то саслушање оптуженог, узимање исказа од оштећене и сведока и вештачење од стране вештака. У складу са темом овог рада, центар интересовања овог примера из судске праксе је у извршеном вештачењу. Наиме, након критичног догађаја, оштећена се у присуству своје мајке јавила лекару, о чему су сачињени лекарски налази, који су касније били саставни део налаза и мишљења вештака.

Ангажовани вештак медицинске струке (доктор - специјалиста ургентне медицине) вештачио је на основу телесног прегледа оштећене, те је оштећеној утврђена повреда у пределу десне ушне шкољке са црвенилом, главобољом и болом у пределу врата и акутне стресне реакције са поремећајем прилагођавања. Вештак је утврдио да је повреда главе настала због микролезије насталих дејством силе тракције вучења на кожи поглавине, која

¹⁰² Пресуда Основног суда у Врању К.бр.449/13 од 03.03.2014. године

повреда је могла да настане повлачењем коже поглавине и повлачењем и чупањем косе. У односу на црвенило десне ушне шкољке повреда је настала дејством тупине механичког оруђа силом слабог интензитета, стискањем ушне шкољке прстима. Акутна реакција на стрес је директна последица конфликтног разрешавања актуелне ситуације. На основу ранијег налаза педијатра, вештак је констатовао да је мајка оштећене донела педијатру праменове почупане косе и да је у капуљачи коју је девојчица носила било длаке од косе. Све наведене повреде и збирно и појединачно, вештак је квалификовао као лаку телесну повреду.

У конкретном кривичном поступку, вештак није испитиван, већ је свој налаз и мишљење доставио у писаном облику, који је достављен и странкама у поступку, а који је у судском поступку проведен као доказ читањем.

ЗАКЉУЧАК

Насиље у породици данас представља друштвени феномен који се сматра неприхватљивим, због чега се третира као кривично дело. У Републици Србији ово друштвено неприхватљиво понашање предвиђено је као кривично дело у чл. 194 Кривичног Законика, којом законском одредбом законодавац предвиђа и основни облик овог кривичног дела, али и његове квалификоване (теже) облике.

С обзиром да је насиље у породици специфичан друштвени феномен, оно се може састојати из једне или више радњи. Те радње могу бити сама примена насиља, али и претња да ће се напасти живот или тело, а такође и дрско и безобзирно понашање.

У овом раду обрађени су облици насиља, али оно што се може закључити у вези са насиљем у породици јесте да оно представља повреду и угрожавање сигурности, али и односа поверења међу члановима породице, те се радњом извршења овог кривичног дела често манифестује моћ и контрола насилника према жртви.

У овом раду обрађене су и врсте телесних повреда, имајући у виду настанак повреде, изглед и тежину повреде, а с друге стране и да се подела повреде може користити како у медицинском, тако и у правном смислу. С тим у вези, утврђене су три групе телесних повреда и то механичке, асфиктичке и термичке повреде. Након обраде свих наведених повреда, изводи се закључак да су код кривичног дела насиља у породици најчешће механичке повреде, а да су термичке повреде најређе код овог кривичног дела. У правном смислу, након утврђивања телесних повреда и њихово подвођење под неку од ових група, потребно је квалификовати телесну повреду као лаку или тешку. Управо од ове поделе зависи квалификација кривичног дела и одмерање кривичне санкције у кривичном поступку.

На основу наведеног, управо вештак одговарајуће струке, конкретно медицинске струке, може допринети кривичном поступку својим вештачењем. Циљ вештачења у кривичном поступку јесте пре свега да се утврди тачан број повреда, начин на који су те повреде могле настати, да се изврши њихов опис, али и класификација и квалификација.

С тим у вези, може се закључити да је код кривичног дела насиља у породици налаз и мишљење вештака врло битно доказно средство, јер орган поступка ценећи ово доказно средство са осталим прикупљеним доказима у поступку, квалификује кривично дело и одмерава кривичну санкцију за то учињено кривично дело.

Колики је значај налаза и мишљења вештака у кривичном поступку за кривично дело насиља у породици показује и пример из судске праксе који је изнет у овом раду, а из којег примера се види како је суд ценио ово доказно средство, како га је провео кроз кривични поступак али и како је исти утицао на судску одлуку.

ЛИТЕРАТУРА

Књиге и чланци

- Алексић Ж., Шкулић М., „Криминалистика“, Београд, 2000,
- Андрејевић И., „Вештине у доказивању кривичног дела насиље у породици – водич за делотворну превенцију и заштиту од насиља у породици“, Развојни програм Уједињених нација, 2021,
- Грубач М., „Кривично процесно право – пето издање“, Београд, 2014,
- Грубач М., „Кривично процесно право – шесто ажурирано издање“, Београд, 2015,
- Ђорђевић М., Ђорђевић Ђ., „Кривично право са текстом Кривичног законика & основе привреднопреступног и прекршајног права – девето издање“, Београд, 2017,
- Ђурђић В., Јовашевић Д., „Кривично право – посебни део“, Београд, 2010,
- Крстинић Д., Васиљковић Ј., „Облици насиља у породици“, Нови Сад, 2019,
- Маринковић Д., Лајић О., „Криминалистичка методика“ Београд, 2012,
- Мрвић Петровић Н., Ћирић Ј., Почуча М., „Медицинска вештачења у кривичном и парничном поступку“, Нови Сад, 2015,
- „Одговор здравственог сектора на родно засновано насиље“, Водич за здравствене раднике, Центар за промоцију здравља жена, Београд, 2015,
- Петрушић Н., Жунић Н., Вилић В., „Кривично дело насиља у породици у судској пракси – нове тенденције и изазови“, Београд 2018,
- Савић С., „Вештачење телесних повреда“, (<https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/12/KLASIFIKACIJA-I-KVALIFIKACIJA-POVREDA.doc>)
- Станојевић П., Стевановић Ч., „Кривично процесно право – треће измењено и допуњено издање“, 2010,
- Тасић М., „Судска медицина“, Нови Сад, 2007.

Међународни и национални прописи

- Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, усвојена 11.05.2011. године, Истанбул, Савет Европе,
- Етички кодекс чланова Удружења судских вештака д.о.о. Београд, донет дана 30.09.2010. године у Београду на Скупштини Удружења судских вештака Београда (<http://www.sudski-vestaci.org.rs/kodeks.php>),
- Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици („Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/2013-15), .
- Закон о судским вештацима („Сл. гласник РС“ бр.44/10),
- Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 и 62/21),
- Кривични законик („Сл. гласник РС“ бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19),
- Породични закон („Сл. гласник РС“ бр. 18/05, 72/11 и 6/15).

Интернет странице

- <https://ivamilosevic5.wordpress.com/2017/11/17/povrede-definicija-i-podela/> (10.08.2022. године),
- <https://kosicmilos99.wordpress.com/> (22.07.2022. године)
- http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/gradjani/saveti!/ut/p/z0/fY3NCsIwEIRfpSA9b1q1lGNPBX8Q7MGaS1hjKRvDJm3T4uMb8eLJ0zDDNzMgoQXJuFCPgRyjjf4mC3XenYqsFvmh3lhMVEVVl2Jb5nW2hmYa1aVRqyMGhj3I_3ScIzMMsgKpHYfuFaD1892SVjZeciq8011gTEU_4sMgUyomXLoQlXEia7pkTrwb3YN0zNynSwIN3lmDC7LB5MvhDwf-WV_fPwhGXQ!!/ (21.07.2022. године)
- <https://www.vds.rs/RealizovanaIstrazivanja.htm> (20.06.2022. године)
- Интернет странице са којих су преузете слике дана 10.08.2022. године и 14.09.2022. године:
 - <https://trecadobhrvatska.com/hematom-uzroci-rizici-i-lijecenje/>

- <https://planetazdravlja.com/mozdano-krvarenje-izliv-krvi-u-mozak>
- <https://www.stetoskop.info/zdravlje-mladih/povrede-misica-kod-sportista>
- <https://simptomi.rs/bolesti/16-hirurgija-sa-ortopedijom/433-galeaci-prelom-pad-na-saku-galeazzi-fraktura-povreda-trauma-fractua-radijus-zbica-radioularni-zglob-iscasenje-interosealni-nerv-krepatcije-deformacija-rucje-karpalni-region-simptomi-medicina-zdravlje-lekar-trudnoca-bolesti-ishrana-dijeta-dijagnoza-uzrok>
- <https://simptomi.rs/bolesti/16-hirurgija-sa-ortopedijom/440-iscasenja-kolena-luksacija-povreda-trauma-ispadanje-izvrtanje-udarac-deformacija-zglob-zgloba-nemogućnost-pokretanja-otok-hematom-simptomi-medicina-zdravlje-lekar-trudnoca-bolesti-ishrana-dijeta-dijagnoza-uzrok-posledica-lecenje-terapija-beograd-srbija>
- <https://www.istockphoto.com/de/foto/verletzungen-von-kindern-tiefe-kratzer-auf-der-haut-an-der-kinder-ellbogenhand-wunden-gm1270491497-373420969>
- <https://lifepressmagazin.com/zdravlje-2/lecenje-prirodom/kako-ubrzati-zarastanje-rana-ogrebotina/>
- <https://planetazdravlja.com/posekotine-i-savovi-sta-da-radim>
- <https://slidetodoc.com/rane-pp-prezentacija-osnove-kirurgije-iv-r-veterina>
- <https://www.lecturio.de/magazin/schussverletzungen-ertrinkungstod-thermische-gewalt/>
- <https://www.nhs.uk/conditions/animal-and-human-bites/>
- <https://www.zenicablog.com/kako-se-zastiti-od-hladnoce-povreda-i-bolesti-uzrokovanih-zahladjenjem-smrzotine>